



Formació de la primera barra de S'Albufera durant la Glaciació del Riss

Formació i evolució geològica de S'Albufera

per Andreu Muntaner Darder

S'Albufera, situada al fons del sector NW de la badia d'Alcúdia, es troba separada de la mar per una barra arenosa o restinga d'uns 8 Kms. de llarg i d'amplada variable entre 250 i 500 mts.

El límit nord de S'Albufera està situat en els afloraments miocènics sincrònics amb els plegaments de la Serra de Tramuntana i les dunes pleistocèniques d'Alcúdia. Els límits de ponent són les serres de Sant Martí i Son Fe; els de llebeig, els terrenys al·luvionals de Sa Pobla i a migjorn afloraments arrecifals de calisses tortonianes i calcarenites pliocèniques.

En els darrers 25 anys s'han portat a terme nombrosos sondejos per aigua a Sa Pobla - Muro. A través dels seus testimonis sabem que S'Albufera és una cubeta de subsidència, basada sobre marques grises amb guix i calcarenites, de la mateixa edat que les roques que es veuen per Alcúdia i Muro - Santa Margalida.

Aquestes roques s'afonaren, especialment al llarg de l'eix longitudinal del Pla de Sa Pobla, i la mar penetrava, durant el tortonjà i el Pliocè. Allà es formaren arrecifals, es depositaren marques grises i calcarenites, i per damunt, aports al·luvials.

Aquest procés d'afonament tingué una amplitud màxima en el transcurs del miocè i el pliocè. La història es complica per repetides regressions i transgressions marines durant el Pleistocè, conseqüències diverses: forta erosió de zones emergides, dipòsits de materials a la cubeta per aports de torrents, tallat de rasses, formació de dunes. A diversos punts entorn de S'Albufera es veuen aquests nivells a + 10 + 5 i + 2'5 mts.

El procés de formació de S'Albufera és d'un període recent, l'Holocè. Abans, durant el Pliocè, hi havia una sèrie de llacunes salabroses en el pla de Sa Pobla - Inca, però allunyades de l'actual línia de costa.

En aquest tipus de processos, és difícil dictaminar el nivell marí corresponent al dipòsit llacunar, així com la cronologia local de transgressions i regressions. Podem intentar situar l'origen a processos gradacionals en el Riss (—100.000 anys), quan es va formar la gran plataforma epicontinental de la Badia d'Alcúdia, i sobre la qual s'han desenvolupat una sèrie de processos que han culminat en el paisatge actual de S'Albufera.

Els sediments de S'Albufera són en gran part arenes de platja sobre un fons marí pla i d'escassa fondària, d'edat neotirreniana. Aquests sediments estan sota les aigües i els llims de S'Albufera, entre - 5 i - 14 mts. Sols l'àrea de S'Amarador - Font de Sant Joan - Ca N'Eixut els fons són més alts, de calcarenites en probable correspondència amb el nivell de + 2'5 m.

Aquest substracte, abans del dipòsit de fang i llims, va ser sotmès a una intensa erosió, com ens demostren les gruixes i fondàries molt diferents a sondejos pròxims.

Els sediments de S'Albufera mostren una repetició de seqüències de tipus molt salabros alternant amb altres d'aigües més dolces, fins i tot dolces completament, amb llits de turba. Això es deu a les oscil·lacions del nivell marí i a l'increment d'aports d'aigües continentals, bé per escorrentia, bé per surgències d'aigües freàtiques dels aquífers del Pla de Sa Pobla.



La superfície de la zona inundada o humida de S'Albufera des de l'Holocè ha sofert notables variacions, a part de les intervencions humanes en temps molt recents.

A la fase d'expansió màxima, el seu perímetre s'iniciava on és ara el moll vell del Port d'Alcúdia, penetrava cap al poble ocupant tot el pla existent al peu de l'amfiteatre romà, cementeri, Ses Poves, Can Gelat, Can Banyà, Sa Quartera des d'on tombava cap al Murterar i Oriolet, voltant per baix del Puig de Son Fe i penetrant cap a Son Siurana d'Abaix fins a l'actual carretera de Palma a Alcúdia. D'allà tirava cap al S., cap al Pont Gros, Can Cirer, Son Carbonell fins a la Punta de S'Amarador. D'allà voltava cap al peu de Son Sant Martí, vorejant el promontori de Can Senaier, Ca N'Eixut i Son Bosc.

Aquesta Albufera tendria el nivell situat entre 6 i 8 m. per sobre la cota actual, i és probable que tengués una restinga situada més a l'interior que la que coneixem. Pot ser aquesta passada barra es pot relacionar amb els turons de Ses Puntes, i eventualment enllaçava amb les calcarenites de la vora interior de l'estany dels ponts.

Un punt interessant, que ja suggerírem el 1980 al «Estudio Ecológico de la Albufera de Mallorca» de la Universitat, és la possibilitat que el port romà de Pollentia fos, precisament, l'Estany dels Ponts. Aleshores el nivell de S'Albufera devia estar 2 o 3 m. per sobre l'actual, la qual cosa, amb les fondàries d'aigua ressenyades al plànol d'A. López, donaria a l'Estany un calat de 7 o 8 mts. Aquest port natural, amb les possibilitats de caça, pesca, salines, etc. de S'Albufera podria explicar l'estranya ubicació de Pollentia, en un promontori mal comunicat amb l'interior de l'illa, lluny d'aigües potables (que s'havien de dur de Ternelles) i una gran vulnerabilitat militar.

Quant a temps més moderns, l'arxiu del Servei Hidràulic de Balears conserva un document importantíssim, un plànol escala 1:10000 format abans del 1859, que acompanyava el projecte de dessecació d'A. López (Iniciat a 1851).

Hom hi aprecia que S'Albufera era llavors un conjunt de quatre grans llacs i un rosari de basses que desaiguaven per una xerxa de canals i síquies a l'Estany dels Ponts, obert a la mar per una gran gola que figura a tots els mapes dels segles XVII a XIX. Aquests llacs reben el nom

d'Estany Gran o major (amb un calat de 0'85 m.), Estany dels Ponts (2'23 m. de calat) i els estanys de Baix i de Ses Puntes, que sols tenien una fondària de 0'3 m.

ELS APORTS HÍDRICS

Les aigües de S'Albufera tenen dos orígens: superficial i subterrani.

Les superficials arriben pel torrent de Sant Miquel i el de Muro. El primer aplega les aigües de Massanella, Campanet i Ses Fonts Ufanes, que capten part de les aigües de la Serra de Tramuntana, amb precipitacions mitjanes pròximes als 1.000 mm.

Al torrent de Muro hi desaigüen els d'Almadrà i Solleric, que també vénen de la part alta de la Serra de Tramuntana; i el d'Alcoraia que drena bona part de la regió central de l'illa, amb una precipitació mitjana de 600 mm.

Els aportos superficials a S'Albufera, segons el Servei Hidràulic es poden xifrar en 22 Hm³, 16 dels quals arriben pel Torrent de Sant Miquel i la resta, 6 Hm³, pel torrent de Muro. Aquesta aigua, en realitat, penetra poc dins S'Albufera, ja que precisament la feina dels anglesos en el segle XIX fou conduir les aigües d'aquests dos torrents cap a la mar pel 'Gran Canal', que es forma precisament per la unió dels torrents esmentats.

Subterràniament es descarrega a S'Albufera la unitat geològica de Sa Pobla - Muro, un aquífer lliure al si dels al·luvions més moderns, que recobreixen la part antiga de S'Albufera, realimentats també per aigües de rec que, segons el S.H.B., suposen una mitjana de 12 Hm³. A S'Albufera descarreguen una sèrie de fonts perifèriques de les quals la més important és la de Sant Joan, explotada comercialment. Altres són les de Son Ciurana, els Ullets, etc. En total, s'estima una quantia mitjana anual de 25-30 Hm³.

Al si de S'Albufera hi ha també surgències o ullals, allà on les calcarenites carstificades afloren, i que compliquen la vida dels enginyers anglesos: quan les obres feren baixar el nivell de les aigües, els ullals prengueren activitat, o se'n formaren de nous, alguns d'aigua salabrosa o salada. Aquest degué ser el factor fonamental del fracàs econòmic de la dessecació i conreu de S'Albufera.